

Granskning av måltidsverksamheten

Sjöbo kommun

Mars 2023

Anna Hilmarsson, certifierad kommunal revisor

Johanna Larsson, revisionskonsult

Michaela Nyman, certifierad kommunal revisor

Carl-Gustaf Folkesson, certifierad kommunal revisor

Sammanfattning

PwC har på uppdrag av de förtroendevalda revisorerna i Sjöbo kommun genomfört en granskning av måltidsverksamheten. Granskningens syfte har varit att bedöma om vård- och omsorgsnämnden samt familjenämnden säkerställer att måltidsverksamheten är ändamålsenlig.

Utifrån genomförd granskning är vår samlade bedömning att vård- och omsorgsnämnden och familjenämnden **inte helt** säkerställer att måltidsverksamheten är ändamålsenlig.

Nedan ses bedömning för varje revisionsfråga. För fullständiga bedömningar se respektive revisionsfråga i rapporten eller det avslutande avsnittet "Sammanfattande bedömningar utifrån revisionsfrågor".

Revisionsfrågor	Bedömning	
Finns en ändamålsenlig organisation för måltidsverksamheten?	Delvis	
Sker det en systematisk samverkan med personal, elever, vårdnadshavare och brukare?	Delvis	
Är måltidsmiljön god med avseende på schemaläggning och trygghet?	Vård- och omsorgsnämnden: Delvis	
	Familjenämnden: Nej	
Håller måltiderna en önskad kvalitet med avseende på näringsriktighet mm?	Delvis	
Är måltiderna miljömässigt hållbara?	Delvis	
Genomförs uppföljningar av måltidsverksamheten och vidtar nämnderna vid behov åtgärder?	Vård- och omsorgsnämnden: Delvis	
	Familjenämnden: Nej	

Rekommendationer

Mot bakgrund av vad som framkommit i granskningen lämnas följande rekommendationer:

- Att vård- och omsorgsnämnden bör säkerställa att nämndens reglemente innefattar måltidsverksamheten.
- Att vård- och omsorgsnämnden bör säkerställa en ändamålsenlig organisation för måltidsverksamheten där det t.ex. finns tillräckligt med resurser för att leda och utveckla verksamheten samt för att kunna näringsberäkna menyer.
- Att vård- och omsorgsnämnden och familjenämnden aktualiserar skolmåltidsavtalet och säkerställer att avtalet efterlevs, bland annat gällande dialog vid schemaläggning, uppföljning av näringsriktighet och att enkäter till barn/elever genomförs.
- Att vård- och omsorgsnämnden och familjenämnden säkerställer att matråd eller liknande finns på skolenheter och inom äldreomsorgen för att barn/elever, brukare och närstående ska ges möjlighet till delaktighet och att lämna synpunkter på måltidsverksamheten. Det bör även säkerställas att rutin för uppföljning av inkomna synpunkter är känd bland personalen samt säkerställa att återkoppling kring eventuella vidtagna åtgärder sker.
- Att familjenämnden ser över ändamålsenligheten i matsalarna vid skolenheterna, för att säkerställa att barn/elever har möjlighet att äta sina måltider i matsalen och att barn/elever upplever att måltidsmiljön är trygg och trivsamt. Detta i syfte att efterleva Livsmedelsverkets nationella riktlinjer för måltider i skolan.
- Att vård- och omsorgsnämnden säkerställer att adekvata åtgärder vidtas för att säkerställa att brukare upplever att måltiderna är trivsamma. Detta i syfte att efterleva Livsmedelsverkets nationella riktlinjer för måltider i äldreomsorgen.
- Att familjenämnden och vård- och omsorgsnämnden mer aktivt löpande under året följer måltidsverksamheten inom respektive nämnds ansvarsområden och att det dokumenteras i protokoll för spårbarhet.
- Att familjenämnden säkerställer uppföljning av skolmåltidsverksamheten, förslagsvis inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet. Nämnden rekommenderas att ta del av resultat av framtida enkätundersökningar som rör skolmåltidsverksamheten.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Inledning	5
Bakgrund	5
Syfte och revisionsfrågor	5
Revisionskriterier	6
Avgränsning	6
Metod	6
Förutsättningar för måltidsverksamheten	7
Förskola, grundskola och gymnasiet	7
Vård och omsorg	8
Granskningsresultat	9
Ändamålsenlig organisation för måltidsverksamheten	9
Systematisk samverkan med personal, elever, vårdnadshavare och brukare	11
Måltidsmiljön	13
Måltidernas önskade kvalitet	16
Miljömässigt hållbara måltider	18
Uppföljning och åtgärder	20
Samlad bedömning	23
Sammanfattande bedömningar utifrån revisionsfrågor	23
Rekommendationer	24

Inledning

Bakgrund

I Sjöbo kommun finns en måltidsverksamhet som svarar för måltiderna som serveras i kommunens verksamheter, både inom skola och äldreomsorg. Måltidsverksamheten tillhör vård- och omsorgsnämndens verksamhet.

När måltider tillagas följs styrdokumentet Policy för mat och måltider med riktlinjerna kommunens kostprogram, men också livsmedelsverkets riktlinjer för bra mat i skola/förskola och äldreomsorg samt svenska näringsrekommendationer SNR för en bra sammansatt kost.

År 2019-12-16 § 132 antog kommunfullmäktige en policy för mat och måltider. Av policyn framgår att i Sjöbo ska det vara enkelt och hälsosamt att leva för barn, unga och vuxna. Mat och måltider är enligt policyn en viktig förutsättning för god hälsa och för en personlig känsla av välmående i sociala sammanhang. Maten som serveras i förskolor, skolor och inom vård & omsorg, ska vara god, näringsriktig och säker samt tillagad med stort engagemang av kunnig kökspersonal.

Måltiderna i Sjöbo kommun ska enligt policyn kännetecknas av ett gott kvalitets- och servicearbete genom hela den kommunala organisationen. Kommunikationen mellan olika personalkategorier och matgästen/kunden samt en tydlig ansvarsfördelning, ska bidra till att kvalitén på mat och måltider uppfyller ställda krav. Hög kvalitet på maten ska bidra till att öka Sjöbo kommuns attraktionskraft.

Skollagen från år 2011 ställer bland annat krav på att skolmåltiderna ska vara näringsriktiga. Livsmedelsverket samt Skolverket beskriver att "Skolmåltiden är en del av utbildningen. Måltiden har betydelse för hälsan, men är också en förutsättning för trivsel och lärande. Oavsett hur mycket resurser skolan lägger på skickliga pedagoger och bra läromedel är det svårt för en hungrig elev att ta till sig kunskap."

Revisorerna har utifrån en bedömning av väsentlighet och risk funnit det angeläget att genomföra en granskning av måltidsverksamheten.

Syfte och revisionsfrågor

Granskningens syfte har varit att bedöma om vård- och omsorgsnämnden samt familjenämnden säkerställer att måltidsverksamheten är ändamålsenlig.

Följande revisionsfrågor har använts för att svara mot syftet:

- Finns en ändamålsenlig organisation för måltidsverksamheten?
- Sker det en systematisk samverkan med personal, elever, vårdnadshavare och brukare?
- Är måltidsmiljön god med avseende bla på schemaläggning och trygghet?
- Håller måltiderna en önskad kvalitet med avseende på näringsriktighet mm?
- Är måltiderna miljömässigt hållbara?

- Genomförs uppföljningar av måltidsverksamheten och vidtar nämnderna vid behov åtgärder?

Revisionskriterier

Med revisionskriterier avses de bedömningsgrunder som bildar underlag för revisionens analyser och bedömningar.

- Kommunallagen 6:6
- Skollagen
- Livsmedelsverkets nationella riktlinjer för måltider i skolan
- Livsmedelsverkets nationella riktlinjer för måltider i äldreomsorgen
- Måltidspolicy för måltidsverksamheten
- Regler och riktlinjer för måltidverksamheten

Avgränsning

Granskningen är avgränsad till familjenämnden och vård- och omsorgsnämnden. Granskningen avser revisionsåret 2022.

Metod

Granskningen har genomförts med följande metod:

- Dokumentanalys av styrdokument som rör måltidsverksamheten, uppföljningar för respektive nämnd i form av delårsrapport och årsredovisning. Granskning och analys av nämndernas sammanträdesprotokoll för år 2022.

Intervjuer har genomförts med:

- Rektorer vid utvalda skolenheter
- Enhetschefer vid utvalda äldreboende
- Verksamhetschef måltidsverksamheten/enhetschef för äldreomsorgens måltidsverksamhet
- Enhetschef måltidsverksamheten för förskola/skola
- Företrädare vid måltidsverksamheten på respektive skola
- Företrädare vid måltidsverksamheten vid respektive äldreboende
- Elevrepresentanter vid respektive skola

De intervjuade har beretts möjlighet att sakgranska rapporten. Rapporten är kvalitetssäkrad av Carl-Gustaf Folkesson, certifierad kommunal revisor, i enlighet med PwCs interna riktlinjer för kvalitetssäkring.

Förutsättningar för måltidsverksamheten

Förskola, grundskola och gymnasiet

Skollagens (2010:800) 10 kap. 10 § anger att eleverna i grundskolan ska erbjudas kostnadsfria och näringsrika skolmåltider.

Enligt 1 kap. 4 § andra stycket skollagen ska hänsyn i utbildningen tas till elevers olika behov och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Av 10 § framgår att i all utbildning och annan verksamhet som rör barn ska barnets bästa vara utgångspunkt och barnets inställning ska så långt det är möjligt kartläggas. Barn ska ha möjlighet att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör honom eller henne och tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

I förarbetena till skollagen (prop. 2009/10:165) anges att barns och elevers inflytande till exempel rör matsalen och därmed också måltider. Förarbetena anger även att skolmåltiden är att betrakta som en del av utbildningen. Det innebär att skollagens bestämmelser om systematiskt kvalitetsarbete (4 kap. 3 §) även ska tillämpas när det gäller skolmåltidsverksamheten. Varje huvudman inom skolväsendet ska på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen. Skollagen ställer även krav på att det systematiska kvalitetsarbetet ska dokumenteras (4 kap. 6 §). En näringsberäkning eller annan tillförlitlig näringsbedömning av den serverade maten bör därför utgöra en del i såväl planering, genomförande som uppföljning av skolmåltidens kvalitet. Det finns även goda skäl för skolan att inkludera en beskrivning av skolans arbete med skolmåltidsverksamheten som en del i kvalitetsarbetet.

Livsmedelsverket har upprättat nationella riktlinjer för måltider i skolan¹. De nationella riktlinjerna är avsedda som övergripande vägledning, stöd och förslag till hur man kan arbeta med att främja goda matvanor och ta till vara på måltiden i det pedagogiska arbetet. Livsmedelsverket har även tillsammans med Skolverket upprättat ett informationsmaterial gällande skolmåltiden². Av informationsmaterialet framgår olika parametrar som enligt myndigheterna bidrar till en bra skolmåltid. Det gäller schemaläggning av skolmåltiderna, måltidsmiljö, möjlighet till pedagogiska måltider tillsammans med eleverna, samverkan och kommunikation mellan skolan, måltidspersonal och elever samt kompetens och uppföljning av skolmaten.

¹ Finns att läsa i sin helhet här:

<https://www.livsmedelsverket.se/globalassets/publikationsdatabas/broschyrrer-foldrar/riktlinjer-for-maltider-i-skolan.pdf>

² Finns att läsa i sin helhet här: <https://www.skolverket.se/getFile?file=3174>

Vård och omsorg

I Livsmedelsverkets nationella riktlinjer för måltider i äldreomsorgen³ beskrivs vilka lagar som styr måltider inom vård och omsorg. Vården och omsorgen av äldre, och därmed även måltiderna, regleras av Socialtjänstlagen, SoL (2001:453), och Hälso- och sjukvårdslagen, HSL (2017:30). Lagstiftningen inom livsmedelsområdet syftar till att maten som serveras ska vara säker och att ingen ska bli lurad av maten. Regelverket ställer krav på alla som hanterar livsmedel i hela kedjan från jord till bord.

Enligt Socialtjänstlagen (2001:453) ska insatser inom socialtjänsten vara av god kvalitet; kvaliteten i verksamheten ska systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras; insatser för den enskilde ska utformas och genomföras tillsammans med henne eller honom och vid behov i samverkan med andra samhällsorgan och med organisationer och andra föreningar. Det gäller även måltiderna.

Vård och omsorgsverksamheter ska enligt Socialstyrelsens Föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:10) om förebyggande av och behandling av undernäring ha rutiner för att upptäcka, förebygga och behandla undernäring.

³ Finns att läsa i sin helhet här https://www.livsmedelsverket.se/globalassets/publikationsdatabas/broschyrrer-foldrar/riktlinjer_for_maltider_aldreomsorgen.pdf

Granskningsresultat

Ändamålsenlig organisation för måltidsverksamheten

Revisionsfråga 1: Finns en ändamålsenlig organisation för måltidsverksamheten?

Enligt Livsmedelsverkets nationella riktlinjer för måltider i skolan och nationella riktlinjer för måltider i äldreomsorgen kräver bra måltider en organisation med tydligt mandat att driva utvecklingen framåt och som möjliggör dialog och samarbete mellan olika yrkesprofessioner. I riktlinjer för äldreomsorgen framgår att måltidernas utformning är ett resultat av samverkan mellan många olika yrkesgrupper: de som ansvarar för att planera måltider och menyer, de som lagar maten, de som direkt ansvarar för individens omvårdnad och omsorg och de som kan bedöma näringstillstånd och behov.

lakttagelser

Måltidsverksamheten ingår i vård- och omsorgsnämndens ansvarsområde, vilket inte framgår av nämndens reglemente⁴. Måltidsverksamheten leds av en verksamhetschef som även är enhetschef för äldreomsorgens måltidsverksamhet och en enhetschef som ansvarar för måltidsverksamheten på kommunens förskolor, skolor och på gymnasiet. Inom måltidsverksamheten arbetar ca 90 personer. Samtliga skolenheter inom grundskolan har ett tillagningskök. På kommunens tre särskilda boenden och på ett av kommunens demensboenden finns tillagningskök. Förstekockar vid varje kök inom äldreomsorgen ansvarar för den dagliga arbetsledningen. Köken vid skolenheter har inte förstekockar, utan där ansvarar enhetschef för måltidsverksamheten inom förskola-skola för arbetsledningen.

Vid intervju med ledningen för måltidsverksamheten har det framkommit att verksamheten vid tid för granskning har en administratör, i form av en projektanställning sedan slutet på 2022 fram till maj 2023. Administratören arbetar som chefsstöd och är behjälplig med bl a frånvarohantering, introduktion av nya medarbetare och genomför näringsberäkningar. Administratören upplevs som ett stort stöd för ledningen för måltidsverksamheten. Intervjuade kockar som jobbar på kök på äldreboenden och på kök på skolenheter upplever att organisationen för måltidsverksamheten överlag fungerar bra. De intervjuade lyfte fram att det inom måltidsverksamheten finns s.k. samplaneringspass där måltidspersonal och kockar kan bli utlånade till olika skolor. Samplaneringspassen kunde ibland bidra till att köksbiträdet får laga mat istället för en kock. I samband med sakgranskning uppges att det införts en daglig rutin där ovan nämnda administratör kontrollerar att anställda med rätt kompetens bokas på samplaneringspass.

Måltidsverksamheten inom äldreomsorg och inom förskola-skola har verksamhetsplaner för år 2022. I verksamhetsplanerna återfinns en organisationsbeskrivning och

⁴ Reglementet är beslutat av kommunfullmäktige 2020-05-06 § 59.

verksamhetsmål. Exempel på verksamhetsmål är att arbeta med optimal bemanning och öka kundnöjdheten.

Verksamhetschef kost tillika enhetschef för måltidsverksamheten ingår i vård- och omsorgsförvaltningens ledningsgrupp och där upplevs samarbetet fungera bra. Vid intervju med enhetschefer på äldreboenden som ingår i granskningen har det framgått att roll- och ansvarsfördelning upplevs olika på de olika äldreboendena. På två av äldreboendena hade enhetschef regelbundna möten med förstekooken och även med omsorgshandledare. På det tredje äldreboendet hade måltidspersonal och undersköterskor kontakt och enhetschef var inte delaktig.

Sedan 2013-12-20 finns ett skolmåltidsavtal mellan Familjenämnden och Vård- och omsorgsnämnden som utgör kostprogram för förskola, grundskolan och gymnasieskolan samt avtal om ekonomisk reglering mellan nämnderna. Familjenämnden som huvudman för förskolan, grundskolan och gymnasieskolan har ansvar för de delar som regleras i skollagen och gällande författningar för de olika skolverksamheterna och därmed också de krav som ställs från Skolinspektionen. Vård- och omsorgsnämnden, måltidsverksamheten, har sedan ansvar för produktionen och eventuella transporter av maten och därmed de myndighetskrav som ställs utifrån gällande lagstiftning inom detta område samt utifrån den överenskommelse som har gjorts enligt detta avtal. På motsvarande sätt har familjenämnden ansvar för de delar som ligger inom nämndens ansvarsområde gällande skolmåltidsavtalet. I skolmåltidsavtalet regleras ansvarsfördelning mellan Familjenämnden och Vård- och omsorgsnämnden.

I skolmåltidsavtalet framgår att dialog mellan familjenämnden och vård- och omsorgsnämnden ska ske i samband med grundbeställningen inför det kommande läsåret. Vid denna dialog ska de olika delarna behandlas i avtalet, förändringar av utbud och/eller kvalitet. Vidare ska det behandlas övriga planerade förändringar samt därmed förändrade ekonomiska villkor. Vid dialogen senast den 1 maj ska även behandlas planeringen inför den kommande sommaren. Genomförd utvärdering ska också ligga till grund för det kommande arbetet och eventuella justeringar inför det kommande läsåret. Genom genomförda intervjuer kan vi konstatera att dialog enligt ovanstående ej genomförs. Det genomförs inte heller någon utvärdering som kan användas vid dialogen. Intervjuade har lyft behovet av att dialog genomförs i enlighet med skolmåltidsavtalet. Vid intervjuer framkom det att verksamhetschef kost och enhetschef måltidsverksamhet inom skola har träffat ledningsgruppen för skolorna men att träffar sker inte med någon systematik. Ett behov av ökad samverkan har lyfts fram vid intervjuer för att bli diskutera mål, idéer och om det planeras någon omorganisering framöver som kan påverka köken.

Vid intervju har det framgått att måltidsverksamhetens ledning lyft behov av revidering av skolmåltidsavtalet. För några år sedan hade avtalet setts över men familjenämnden hade inte sett något behov av revidering.

Bedömning

Finns en ändamålsenlig organisation för måltidsverksamheten?

Delvis

Organisationen för måltidsverksamheten bedöms delvis ändamålsenlig. Vård- och omsorgsnämndens reglemente reglerar inte måltidsverksamheten och nuvarande organisation indikerar en ansträngd situation på ledningsnivå. Skolmåltidsavtalet reglerar roll och ansvarsfördelning mellan nämnderna, dock kan vi genom intervjuer konstatera att avtalet inte efterlevs till fullo. Det saknas systematisk dialog och uppföljning i enlighet med skolmåltidsavtalet. Vidare saknas stöddokument för personalen inom förvaltningarna kring den praktiska tillämpningen/hanteringen och tillhörande tydliga ansvarsfördelningar.

I övrigt konstaterar vi att det saknas en rutin som säkerställer att Livsmedelsverkets riktlinjer efterföljs i alla delar.

Systematisk samverkan med personal, elever, vårdnadshavare och brukare

Revisionsfråga 2: Sker det en systematisk samverkan med personal, elever, vårdnadshavare och brukare?

Livsmedelsverket har i nationella riktlinjer för måltider i skolan och i nationella riktlinjer för måltider i äldreomsorgen tagit fram en modell - Måltidsmodellen, som ger ett helhetsperspektiv på bra måltider och kan användas i planering och uppföljning av måltidsverksamheten. Måltidsmodellen innehåller följande delar: säker, god, näringsriktig, integrerad, hållbar och trivsamt.

Livsmedelsverket lyfter även vikten av samverkan för att måltiderna ska bli så bra som möjligt. Förslag som omnämns är att lyfta måltidsfrågor på klass- och elevråd samt att inrätta särskilda måltidsråd. Livsmedelsverket rekommenderar även att elevundersökningar genomförs. Att inrätta måltidsråd rekommenderas även inom äldreomsorgen för att stärka samverkan mellan berörda personalgrupper, omsorgstagare och anhöriga både i särskilt och i ordinärt boende. Genom måltidsrådet kan alla få möjlighet att påverka maten och måltidsmiljön, till exempel genom att ge förslag på hur matsedeln ska se ut eller hur man kan göra det lugnt och trivsamt vid måltiderna.

lakttagelser

Det tidigare nämnda skolmåltidsavtalet reglerar barnens och elevernas delaktighet. I skolmåltidsavtalet framgår att elevernas synpunkter och idéer tas tillvara genom matråd vars främsta uppgift är att vara ett forum för dialog mellan matgästerna, barnen/eleverna och måltidsverksamheten. Skolans matråd ska enligt avtalet sammanträda en gång per halvår. Vid dessa sammanträden deltar rektor, representant för personalen, representant för eleverna samt representant för vård- omsorgsnämnden, måltidsverksamheten. Vid intervjuer har det framgått att två av tre skolenheter som ingår i granskningen har matråd, dock uppges det att matråden inte sker med någon systematik. Enligt uppgift från intervju dokumenteras matråden. Samtliga skolenheter har klassråd och elevråd där

det finns möjlighet för eleverna att tycka till om maten. Vid intervju med elevrepresentanter vid en skolenhet framgick att eleverna saknade återkoppling på deras åsikter och förslag som rör skolmåltidsverksamheten.

Vid intervjuer har det framgått att vid varje skolenhet har eleverna möjlighet att vara med och utforma matsedeln för två veckor genom att inkomma med förslag på mat, detta sker en gång per termin.

Samverkan med vårdnadshavare inom skolköken sker främst genom att vårdnadshavare anmäler specialkost för en elev. Specialkost och anpassad kost fylls i en blankett som lämnas in till köket. Även skolsköterskan kan inkomma med intyg för specialkost.

Enligt skolmåltidsavtalet ska skolorna i samråd med måltidsverksamheten genomföra en årlig utvärdering av skollunchen för barnen/eleverna, i form av en enkät. Ansvar för utvärderingen ligger på Familjenämnden. Genom samtliga intervjuer kan vi konstatera att det inte genomförs en årlig utvärdering av skollunchen för eleverna.

Kommunfullmäktige har 2019-12-16 § 132 antagit *Policy för mat och måltider - Ett gott liv varje dag* som är ett styrdokument för offentlig mat och måltider i Sjöbo kommun. I bilagan till policyn framgår att inflytande och delaktighet för matgäster kan ske genom matråd i förskola - skola, Gott Liv-möten och husmöte inom vård och omsorgens verksamheter. Av bilagan framgår även mål där ett av dem är:

- Öka inflytande och delaktighet för barn och elever genom att integrera måltiderna i samtliga förskole- och grundskoleverksamheter.

Vi kan genom vår granskning inte styrka att det sker någon systematisk samverkan mellan skolmåltidspersonalen och pedagoger på skolorna i syfte att få barn/elever att förstå matens betydelse för god hälsa och utveckling. Inte heller kan vi styrka att barn/elever ges möjlighet att delta i måltidsverksamheten genom kökslektioner eller pedagogisk matlagning ute på avdelningarna eller i nära anslutning till dessa.

Inom vård och omsorgsförvaltningen genomförs Socialstyrelsens enkät "Vad tycker de äldre om omsorgen?" där personer, 65 år och äldre, som har hemtjänst eller bor på särskilt boende får möjlighet att besvara. Den senaste genomfördes år 2022. Två av enkätfrågorna rör mat och måltidsmiljö. Av enkätresultatet framgår att i Sjöbo kommun tycker 81 % av de äldre som besvarat enkäten att maten brukar smaka mycket bra/ganska bra. 68 % av de äldre som besvarat enkäten i Sjöbo kommun upplever ja, alltid/oftast att måltiderna på ditt äldreboende är en trevlig stund på dagen. Vid intervjuer har det framgått att det finns en viss svårighet att få de äldres synpunkter på måltiderna då många är väldigt sjuka. På alla tre äldreboenden har personal välkomstamtal när nya brukare flyttar in, där anhöriga deltar. Vid det samtalet finns möjlighet att lyfta fram önskemål kring kosten som meddelas till köket och även lägga in det i brukarens genomförandeplan.

Vid intervjuer med representanter från vård- och omsorgsförvaltningen har det framgått att kockar på äldreboenden har möten med omsorgshandledare cirka varannan månad. På ett äldreboende har kocken och enhetschef ett kortare möte varje vecka för att gå igenom vad som är aktuellt och löser eventuella problem. Om en brukare behöver specialkost på ett äldreboende går det igenom sköterskan, som skriver en ordination. Det finns även möjlighet att lämna in önskemål och synpunkter via ett formulär.

I samband med sakgranskning uppges att när måltidsverksamheten får in synpunkter, ombeds vederbörande att inkomma med skriftliga synpunkter. Synpunkterna registreras, hanteras med åtgärder och besvaras för att därefter arkiveras i ärendehanteringssystemet Evolution. När synpunkter kommer via mail eller via telefonsamtal, så hanteras dessa på samma sätt. Vi kan konstatera att dessa rutiner inte nämnts vid genomförda intervjuer.

Bedömning

Sker det en systematisk samverkan med personal, elever, vårdnadshavare och brukare?

Delvis

Vi grundar vår bedömning på att det finns viss reglering kring samverkan i styrdokument, men det finns brister i efterföljsamhet. Vi bedömer att samverkan mellan måltidspersonal, rektor och elever genom matråd som möjliggör för elever att föra en dialog kring hur de upplever skolmåltidsverksamheten, inte sker på ett systematiskt sätt och inte vid samtliga skolenheter. Vår granskning har gett indikationer på att samverkan med elever behöver stärkas. Detta gäller särskilt elevernas upplevda möjlighet att påverka och återkoppling till elever om vad som diskuteras vid skolenheternas matråd och elevråd på skolenheter där matråd inte finns. Den årliga utvärdering och enkätundersökning som ske i enlighet med avtalet genomförs inte. Samverkan med vårdnadshavare sker enbart då elever har specialkost och anpassad kost.

Vi grundar även vår bedömning på att inom äldreomsorgen finns inget samlat strukturerat arbetssätt kring samverkan, men vi har sett på goda exempel på samverkan mellan måltidspersonal, omvårdnadspersonal och enhetschef. Det finns ingen formaliserad samverkan med brukare och närstående i form av matråd eller liknande, mer än det välkomstsamtal som sker vid granskade enheter. Däremot kan vi konstatera att brukarnas åsikter kan framkomma till köken genom omsorgshandledarna.

Vi konstaterar sammanfattningsvis att Livsmedelsverkets nationella riktlinjer därmed inte efterföljs i samtliga delar kring samverkan och måltidsmodell.

Måltidsmiljön

Revisionsfråga 3: Är måltidsmiljön god med avseende på schemaläggning och trygghet?

I livsmedelsverkets nationella riktlinjer för måltider i skolan framgår att en bra skolmåltid är inte bara maten på tallriken utan även i hög grad upplevelsorna från mötet med

personal, andra elever i restaurangen och rummets utformning, dofter och ljud. Vidare beskrivs att maten i skolan är också en viktig del av elevernas – och de vuxnas – arbetsmiljö. Brister i den fysiska och sociala miljön försämrar elevernas möjligheter till bra matvanor.

Även i Livsmedelsverkets riktlinjer för måltider i äldreomsorgen framhålls vikten av trivsamma måltider. Riktlinjer för trivsamma måltider innebär bland annat att finns tillräckligt med tid för måltiden, att måltidsmiljön är tilltalande och anpassad för omsorgstagaren och att det finns möjlighet att välja att äta måltiden i sällskap med andra eller enskilt.

lakttagelser

I policy för mat och måltider beskrivs att måltidsmiljöerna är mötesplatser som ska främja gemenskap och matglädje. Vid intervju har det framgått att inom måltidsverksamheten inom skolan och på äldreboenden tar köken hänsyn till traditioner och firar högtider. Matsalar dekorerar utifrån säsong. Vidare har det framgått att menyn finns tillgänglig för elever och brukare, genom att den skrivs på en tavla i skolmatsalar och på äldreboendens avdelningar. På äldreboenden delas även menyn ut i en folder till brukarna. Inom skolan finns en app, Skolmaten, där elever och vårdnadshavare kan se menyn. Även inom äldreomsorgen finns en app där menyn finns tillgänglig, den publiceras även på kommunens hemsida och lunchmaten publiceras i en lokaltidning.

På äldreboenden finns det möjlighet för brukarna att välja om de vill äta i matsalen på avdelningen eller i sin egen lägenhet. Vid intervju med enhetschefer för de tre äldreboenden som ingår i granskningen framgick att raster för personalen schemaläggs innan och efter brukarnas måltider för att det ska vara tillräckligt med personal vid måltiderna. Om en brukare behöver stöd i måltidssituationen läggs det in i planeringssystemet Lifecare. Resultatet från brukarenkäten som nämnts i tidigare avsnitt visade att 68 % av brukarna upplevde att måltiden var en trevlig stund på dagen, vilket innebär att 32 % av brukarna inte håller med i påståendet. Vid intervju har det framgått att en av enhetscheferna tog upp resultatet från brukarundersökningen på ett APT och där fick personalgruppen arbeta med resultatet.

Skolmåltidsavtalet reglerar serveringstider för måltider i förskola och skola. Det framgår inte hur lång tid en lunchpaus ska vara för eleverna inom skolan. Vid intervju har det framgått att elever bör ha minst 20 minuter på sig att sitta ner och äta maten samt ha tid att ta mat och lämna in tallrik i disken. Enligt skolmåltidsavtalet ska lunchen serveras mellan kl 11-13. Vid intervju med rektorer och måltidspersonal har det framgått att vid en skolenhet fick eleverna börja äta kl 10:30. Både rektorer och elevrepresentanter har lyft fram att maten som står på matsedeln är ofta slut för dem elever som äter sist på dagen. Då erbjuds annan mat. Varje rektor ansvarar för schemaläggningen vid deras skolenhet. Genom intervjuer har det framkommit att kockar vid skolköken inte upplevde att de var delaktiga i schemaläggningen. Vid intervju med ledningen för måltidsverksamheten framgick en önskan om att skolenheterna skulle involvera köken i ett tidigare skede vid schemaplaneringen, detta utifrån att köken vet vilken kapacitet som köken har och hur mycket mat som kan tas fram. Ledningen för måltidsverksamheten får se ett förslag på

scheman men ofta i ett sent läge då skolenheterna låst upp sig med lärare, bussar och lokaler och då var det svårt att ändra scheman. Vid en enhet hade schemat ändrats under terminen för att situationen inte blev bra i matsalen. Vidare har det framgått att kockar på skolköken hade märkt av att vissa lärare släpper iväg eleverna tidigare till lunchen. Ibland hade eleverna även håltimme precis innan lunchen. Det bidrog till att det inte blev en bra miljö i matsalen.

På två av tre skolenheter som ingår i granskningen finns det inte plats för alla elever att äta i matsalen och då hämtar eleverna mat i matsalen och sedan förtärs maten i klassrummen. Vid intervjuer har det lyfts fram olika åsikter kring detta, en del upplevde att det fungerade bra och några lyfte fram att det var tråkigt för då kunde eleverna inte äta lunch med kompisar som gick i andra klasser och det blev inte något miljöombyte för eleverna. Elevrepresentanter har även påpekat att det ibland upplevs stökigt i matsalarna då det finns mat på golv och på borden och att det ibland kunde vara hög ljudvolym. Ingen av de tre skolenheterna som ingår i granskningen arbetade med ljudvolymsmätningar i matsalarna. Vid intervjuer har det framgått att en skolenhet har litet kök i förhållande till antal elever vilket bidrar till att det inte blir bra flöde vid måltiderna.

Inom grundskolan tillämpas pedagogiska måltider. Både vid intervjuer med rektorer och med kockar på skolköken framkom att det finns ett behov av fler pedagogiska måltider, utöver beslutat antal pedagoger som får äta pedagogisk måltid vilket enligt skolmåltidsavtalet är fastställt av familjenämnden. Vidare framgick att en av rektorerna köpte till ytterligare pedagogiska måltider för att ett behov fanns av fler pedagoger i matsalen. Det har även framkommit att det finns ett visst behov att förtydliga vad pedagogiska måltider innebär.

Bedömning

Är måltidsmiljön god med avseende bla på schemaläggning och trygghet?

Vård- och omsorgsnämnden: Delvis

Familjenämnden: Nej

Vår bedömningen baseras på att måltidsmiljön inte är ändamålsenlig vid skolenheterna för att vid två av tre skolenheter behöver elever äta i klassrummen. Det finns således olika förutsättningar. Schemaläggning vid skolenheterna sker inte i dialog med måltidspersonal i skolköken. Vi ser även att skolmåltidsavtalet inte efterföljs avseende tidsspann när lunchen ska serveras då en skolenhet påbörjar lunchservering före reglerad tid. Lunchrasternas längd bedöms ske i enlighet med Livsmedelsverkets nationella riktlinjer för måltider i skolan. Vi konstaterar vid elevintervjuer att det framkommer ett visst missnöje gällande schemaläggningen och skolmåltidsmiljön bland eleverna. Granskningen indikerar även att det kan finnas behov av fler pedagogiska måltider för att förbättra måltidsmiljön.

Vi baserar även vår bedömning på att brukarna har en valmöjlighet om de vill äta i matsalen på avdelningen eller i sin egen lägenhet och att schemaläggning anpassas efter brukarnas måltider, samt att det finns stöd att tillgå. Samtidigt visar resultatet från

brukarenkäten att 68 % av brukarna upplevde att måltiden var en trevlig stund på dagen. Det innebär att ca var tredje brukare inte upplevde att måltiden var en trevlig stund på dagen, vilket indikerar att åtgärder behöver vidtas. Det sker inget samlat strukturerat arbete från förvaltningens sida kring att vidta åtgärder, även om vi fått ta del av exempel från boenden.

Vi konstaterar att det finns utvecklingsområden för att leva upp till Livsmedelsverkets nationella riktlinjer med avseende på bra skolmåltider respektive trivsamma måltider inom äldreomsorgen.

Måltidernas önskade kvalitet

Revisionsfråga 4: Håller måltiderna en önskad kvalitet med avseende på näringsriktighet mm?

De Nordiska näringsrekommendationerna 2012 (NNR) är de gällande näringsrekommendationerna i Sverige. NNR anger rekommenderat dagligt intag av näringsämnen samt referensvärden för energiintag för olika åldersgrupper. Rekommendationerna syftar både till att uppfylla kroppens näringsbehov och att förebygga ohälsa på sikt.

NRR:s näringsrekommendationer ligger till grund för Livsmedelsverkets generella kostråd och bör även användas som utgångspunkt vid planering av måltiderna i skolan. Enligt Livsmedelsverkets nationella riktlinjer för måltider i skolan bör menyplaneringen ske i nära samverkan med den personal som arbetar närmast matgästerna varje dag. På så sätt ökar förutsättningarna för att kunna erbjuda både goda och näringsriktiga måltider som eleverna tycker om.

I Livsmedelsverkets nationella riktlinjer för måltider i äldreomsorgen framhålls att hos sköra äldre är måltidernas betydelse för att bevara god livskvalitet och funktionsförmåga högre prioriterad än betydelsen av att förebygga övervikt och livsstilsrelaterade sjukdomar. Att täcka behovet av energi och näring är nödvändigt för att bevara hälsa och funktionsförmåga, förebygga sjukdom, fallolyckor, trycksår och depression och för att medicinsk behandling ska ge bästa effekt. En förutsättning för att maten ska göra nytta är att den äts upp. Därför är det viktigare att maten är god och lockar aptiten än att den exakt uppfyller näringsrekommendationerna.

lakttagelser

Sedan hösten 2022 använder måltidsverksamheten näringsberäkningsverktyget *Dietist XP*. Vid intervju har det framgått att planen med *Dietist XP* är att måltidsverksamheten ska använda programmet för att följa upp näringsriktigheten på matsedlar, maträtter och recept. Programmet ska också användas till att göra näringsberäkningar till individer ex vid risk för undernäring. Det har inte funnits någon rutin avseende näringsberäkning av måltider, men sedan slutet av år 2022 näringsberäknas ett stickprov av måltiderna, d.v.s. inte samtliga. Näringsberäkningarna genomförs av administratören som har en projektanställning. Vid intervju med ledningen för måltidsverksamheten framgick att

deras arbetsbelastning hade varit väldigt hög innan administratören anställdes. Vi kan inte för granskningen styrka om näringsberäkningarna kommer fortsätta genomföras när administratörens projektanställningen löper ut.

Enligt bilagan till policy för mat och måltider planeras, tillagas och serveras maten i Sjöbo kommun i enlighet med de Nordiska näringsrekommendationerna och Livsmedelsverkets råd för måltider i förskola, grundskola, gymnasieskola, fritidshem och inom vård och omsorg. Vidare framgår från bilagan att Sjöbo kommun kvalitetssäkrar måltiderna med tydlig ordination och rutiner i måltidshanteringen av konsistensanpassad mat. Detta bekräftas vid intervjuer med ledningen för måltidsverksamheten.

I skolmåltidsavtalet, som beskrivits i tidigare avsnitt, regleras ansvarsfördelning mellan Familjenämnden och Vård- och omsorgsnämnden. Av skolmåltidsavtalet framgår att ansvaret för det systematiska kvalitetsarbete för att säkerställa att skolmåltider som erbjuds i kommunen är näringsriktiga ligger på familjenämnden. Detta innebär enligt avtalet att familjenämnden har som huvudman för grundskolan bl.a. ansvaret för att det görs kontinuerliga uppföljningar gällande att barnen/eleverna får näringsriktiga skolmåltider. Nämnden har även ansvar för att det görs kontinuerliga uppföljningar av näringsriktigheten samt att det dokumenteras. Det ska finnas särskild checklista för att kunna följa upp att det är näringsriktiga skolmåltider. En sådan checklista kan bl.a. innehålla punkterna

- Serveras det som står på matsedeln.
- Serveras alla elever någon av de två måltidsrätterna som finns på matsedeln.
- Innehåller salladsbordet minst 5-6 olika grönsaker varje dag.
- Avvikelser

Kravet är att det ska ske kontinuerliga uppföljningar. För att få en kontinuitet bör denna uppföljning och dokumentation ske varje vecka. Vid intervju har det framgått att någon sådan uppföljning sker inte vid de granskade skolenheterna. I styrdokument som rör måltidsverksamheten för äldreomsorgen finns inte motsvarande krav på att äldreomsorgens chefer.

Varje kök, både inom skolan och på äldreboenden, kan ändra menyn för dagen och ändra menyn i appen. Köken har också möjlighet att ändra om i matsedeln. Inom skolan försökte köken se till att det fanns mer mat på måndagar och efter lov för då upplevdes eleverna mer hungriga. Vid intervjuer med elevrepresentanter upplevdes ett visst missnöje kring kvaliteten på måltiderna, särskilt de senaste månaderna.

Bedömning

Håller måltiderna en önskad kvalitet med avseende på näringsriktighet mm?

Delvis

Vi bedömer att måltidsverksamheten delvis håller en önskad kvalitet med avseende på näringsriktighet mm. Det bedöms inom kommunen finnas verktyg sedan hösten 2022 för att beräkna näringsvärdet i måltiderna. Större delen av år 2022 har dock ingen näringsberäkning skett av måltiderna och den som skett under slutet av året har skett

stickprovsvi. Vidare sker ingen uppföljning av näringsriktigheten i måltiderna vid de granskade skolenheter, i enlighet med skolmåltidsavtalet. Vi ser även att det inom äldreomsorgen med fördel kan utvecklas riktlinjer och rutinbeskrivningar för uppföljning av näringsriktigheten, då det saknas vid tidpunkten för granskningen. Då det vid tidpunkten för granskningen genomförs stickprovsvisa näringsberäkningar bör det säkerställas att de Nordiska näringsrekommendationerna och Livsmedelsverkets nationella riktlinjer efterföljs avseende näringsrekommendationer.

Vi konstaterar även att elever vid intervjuer uttrycker ett visst missnöje kring upplevd kvalitet på maten. I Livsmedelsverket nationella riktlinjer för bra skolmåltider framgår det att det är viktigt att eleverna har förståelse för de förutsättningar som påverkar menyplaneringen såsom budget, upphandlade livsmedel och miljöpåverkan. Vi ser det därför som väsentligt att måltidsenheten och skolenheterna arbetar med att öka elevers förståelse gällande hälsosamma matvanor och näringsriktighet.

Miljömässigt hållbara måltider

Revisionsfråga 5: Är måltiderna miljömässigt hållbara?

lakttagelser

Sjöbo kommun har 12 långsiktiga miljömål som är en del av Hållbart Sjöbo 2034⁵, varav ett av dem är minska avfallet där det ingår att matsvinnet i kommunens verksamheter ska minska till år 2034. Vård- och omsorgsnämnden är ansvarig för målet minskat avfall. Ingångsvärde år 2021 är 12 % matsvinn inom barnomsorg och 30 % matsvinn inom äldreomsorg. Det finns även miljömål som berör hållbar konsumtion där indikatorer är att andelen svenska/lokala livsmedel i kommunens verksamheter ska öka och CO₂e-utsläppen⁶ från inköpta livsmedel ska minska. Ingångsvärde för andelen svenska/lokala livsmedel var år 2021 68,4 %. Ingångsvärde för CO₂e/kg utsläpp var år 2021 2,07. Vi noterar att det till målen saknas tillhörande tydliga indikatorer samt information om hur uppföljning ska ske.

I policy för mat och måltider - ett gott liv varje dag framgår att syftet med policyn är bland annat att verka för att matinköpen blir mer hållbara: ekonomiskt, socialt och med hänsyn till miljön och hälsan. Policyn beskriver att i Sjöbo kommun utformas menyerna efter en modell som ska bidra till att menyerna är klimatsmarta. Modellen innebär bl a öka andelen vegetabilier, välj frukt och grönsaker som tål att lagras och välj livsmedel som inte har besprutats så mycket eller inte alls, till exempel ekologiska alternativ. Som en bilaga till policy för mat och måltider finns mål, där två av målen berör hållbara måltider:

- Matsvinnet ska minska! Matsvinnet ska högst vara 10 % i förhållande till den totala mängden mat som tillagas och serveras, i samtliga av Sjöbo kommuns verksamheter år 2034.

⁵ Lokala miljömål för Sjöbo kommun är antagna av kommunfullmäktige 2022-11-30 § 123.

⁶ Olika växthusgasutsläpp ger olika uppvärmningseffekter, därför räknas de om till koldioxidekvivalenter, CO₂e, för att lättare räkna ut hur stor klimatpåverkan egentligen är.

- Kommunen ska verka för hållbara inköp av livsmedel med fokus på ekologisk-, social-, och ekonomisk hållbarhet ur ett globalt och lokalt perspektiv

Vid intervjuer har det framgått att det finns inte några krav på att en viss procent av matvarorna som köps in ska vara ekologiska men måltidsverksamheten uppger att de prioriterar ekologiska och fairtrade på importerade livsmedel. Enligt uppgift köper måltidsverksamheten vissa ekologiska produkter när priset är i paritet med konventionella produkter t.ex. importerade bananer, te och kaffe. Vidare har det framgått att av måltidsverksamhetens inköp av livsmedel är cirka åtta procent ekologiska. Intervjuade har framhållit att politikerna vill att måltidsverksamheten ska prioritera livsmedel som är närproducerade eller producerade i Sverige. Innan upphandling, som sker var fjärde år, har måltidsverksamheten dialog med lokala producenter.

I verksamhetsplanerna för måltidsverksamheten äldreomsorg 2022 och måltidsverksamhet skola-förskola 2022 återfinns aktiviteter och åtgärder som ska genomföras utifrån nämndsmål för vård- och omsorgsnämnden som rör hållbarhet:

- Nämndsmål: Minska andelen nyinköpta möbler, aktivitet: Utnyttja kommunens möbellager innan nya möbler köps in
- Nämndsmål: Hållbar utveckling, aktivitet: Matsvinnsmätning
- Nämndsmål: Minska andel restavfall, aktivitet: Öka sortering i köken, se över möjligheten med varmkompost i förskola, Inventera möjlighet att sortera avfall i alla arbetsgrupper

Måltidsverksamheten genomför kontinuerliga mätningar av matsvinnet inom grundskolan och äldreomsorgen och tar fram jämförelser mellan de senaste åren. Vid intervjuer har vi fått beskrivet exempel på att köket vid en skolenhet har anordnat matsvinnstävlingar mellan klasserna där den klassen som slängde minst mat fick önska en önskemåltid. Ett annat exempel var att alla måltider äts på djupa tallrikar för då ryms mindre mat på tallriken och den åker inte lika lätt av tallriken, vilket hade resulterat i minskat matsvinn. Köken vid skolenheterna hade även som strategi att inte frysa ner mat som blir över en dag, utan istället servera den dagen efter. Då försökte kockarna variera så att inte samma klass fick rester varje gång. På skolköken fanns även "kökets val" ibland på menyn där kockarna lagade mat av det som finns i kyl och frys för att minska risken att det blev gammalt.

Vid intervju med kockar och enhetschefer vid de tre äldreboenden som ingår i granskningen har omvårdnadspersonalens roll lyfts fram. De flesta brukarna får maten upplagd på tallrikar och då behöver omvårdnadspersonalen tänka på att inte lägga upp för mycket mat för att minska risken för matsvinn. Vidare har det framgått att på ett äldreboende samarbetar kocken med omvårdnadspersonal på avdelningarna för att minska risken för att det köps in för mycket till avdelningarnas skafferier som kan riskera att bli gammalt. Kocken hade informerat personalen om att det går snabbt att beställa hem varor och därför behöver avdelningarna inte ha ett för stort lager i skafferierna.

Vid intervju har det framgått att måltidsverksamheten har utnämnt år 2023 som "Matsvinnets år" och planerar att under år 2023 utveckla arbetet med att minska på matsvinnet genom att bl a redovisa resultatet från matsvinnsmätningar till samtliga 19 arbetsgrupper inom måltidsverksamheten. Under år 2023 ska även samtlig måltidspersonal genomgå en utbildning om att minska matsvinnet i alla led, som anordnas av Hushållningssällskapet.

Bedömning

Är måltiderna miljömässigt hållbara?

Delvis

Vi grundar vår bedömning på att det under senare tid beslutats om mål med avseende på miljömässig hållbarhet, men det saknas en tydlig struktur för arbetet med att uppnå målen samt hur uppföljning ska ske. Vi konstaterar t.ex. att det saknas tydliga indikatorer för bedömning av måluppfyllnad. Då målen är relativt nya är det svårt att bedöma vilken effekt de kommer att ge. Samtidigt har vi för granskningen tagit del av flera exempel som visar på hur måltidsverksamheten och måltidspersonalen arbetar för att måltiderna ska vara miljömässigt hållbara. Vidare bedöms kommunen arbeta aktivt med att använda lokalproducerade råvaror.

Uppföljning och åtgärder

Revisionsfråga 6: Genomförs uppföljningar av måltidsverksamheten och vidtar nämnderna vid behov åtgärder?

lakttagelser

Inom måltidsverksamheten genomförs egenkontroller av bland annat temperatur i kyl/frys, temperatur på varmhållen mat och temperatur på varor som levereras. Egenkontrollerna dokumenteras på papper som sparas i pärmar. Miljöenheten, som ligger under stadsbyggnadsförvaltningen, gör också kontroller av köken och matsalarna. Vi noterar att resultatet av miljöenhetens inspektioner redovisas på kommunens hemsida, uttryckt i smileys som bygger på antalet avvikelser och miljöenhetens bedömning. Dock redovisas varken resultatet av egenkontroller eller miljöenhetens kontroller till någon nämnd.

Vård- och omsorgsnämnden

Genom granskning av vård- och omsorgsnämndens sammanträdesprotokoll under år 2022 har vi kunnat se att nämnden tar del av uppföljning av måltidsverksamheten genom delårsrapport och årsredovisning. Nämnden tar även del av kontinuerliga budgetuppföljningar under året. Nämnden har även tagit del av resultat från brukarundersökning.

- Vård- och omsorgsnämnden har 2022-02-17 § 2 godkänt årsredovisning 2021. Från årsredovisningen framgår att köksverksamheten inom vård- och omsorg har gått med överskott under år 2021 som bl a beror på att lunchservering för gäster som

inte bor på särskilda boenden varit stängda hela året. Inom måltidsverksamhet skola-förskola visade verksamheten på underskott med 1,4 mnkr. Ekonomin skulle följas under våren 2022, för ev förhandling med familjeförvaltningen om justering inför prissättning 2023.

- Vård- och omsorgsnämnden har 2022-09-27 § 81 beslutat att överlämna nämndens delårsrapport per augusti till kommunstyrelsen. Från delårsrapport framgår att inom måltidsverksamheten beräknas utfallet i nivå med budget trots kraftiga prisökningar på livsmedel. Det framgår vidare att verksamheten har arbetat för att anpassa matsedlar och minska matsvinnet för att kunna möta prisökningarna. Verksamheten har varit i hög grad påverkad av pandemin och t ex har Kärnans kök varit helt stängt fram till den 1 september. För måltidsverksamhet skola-förskola prognostiserades underskott med 1,8 mnkr som dels beror på personalkostnader och prisökningar på livsmedel. Förutom samma problem som inom övriga verksamheter med bemanning är en del av ökningen avseende personalkostnader kopplat till förändringar i skolverksamhetens organisation och verksamhet och inför kommande budget behövs därför vidare analys och diskussioner med familjeförvaltningen.
- Vård- och omsorgsnämnden har 2022-10-25 § 91 tagit del av resultat från brukarundersökning "Vad tycker de äldre om äldreomsorgen, 2022" där det ingår två frågor om måltider. Nämnden tog inget beslut om åtgärder utifrån resultat av brukarundersökningen.
- För granskningen har vi tagit del av ett utkast av nämndens årsberättelse för 2022, där det framgår att måltidsverksamheten inom äldreomsorgen går med underskott på - 0,5 mnkr för 2022. Vidare framgår att de höga livsmedelskostnaderna innebär egentligen ännu högre kostnader men underskottet har kunnat hållas nere bl a för att personal har kunnat täcka upp frånvaro på andra enheter. Nämndsmål om att matsvinn ska minska inom äldreomsorgens restauranger och avdelningskök uppnås för år 2022. Även kostverksamhet skola-förskola går med underskott om - 2,2 mnkr, som främst beror på högre livsmedelskostnader och personalkostnader.

Enligt uppgift är budgeten för äldreomsorgens kök uppräknad med 5 %, enligt nämndens ramökning. Avseende måltidsverksamhet skola-förskola har internpriset för familjeförvaltningen räknats upp med 14 % avseende livsmedel (det innebär ca 0,75 mnkr över prisuppräkning 5 %). Därutöver har det skett en ökning med 0,2 mnkr avseende personal vid lovskola och högre sjukfrånvaro.

Vi har efterfrågat dokumentation som visar på uppföljning av måltidsverksamhetens två verksamhetsplaner men fått till svar att någon sådan uppföljning har inte skett under år 2022.

Familjenämnden

Genom granskning av familjenämndens sammanträdesprotokoll under år 2022 har vi inte kunnat se att nämnden tagit del av uppföljning av måltidsverksamheten. Genom

granskning av kvalitetsrapport för det systematiska kvalitetsarbetet för läsåret 2021/2022, nämndens årsredovisning 2021 och delårsrapport per augusti 2022 kan vi inte heller se någon uppföljning av måltidsverksamheten. I familjenämndens årsredovisning för 2022 framgår under avsnitt väsentliga risker och osäkerhetsfaktorer att inflationens påverkan på matpriser påverkar förvaltningen i allt större utsträckning. Vid intervjuer med rektorer vid de utvalda skolenheterna framgick att familjenämnden inte efterfrågat någon återrapportering av måltidsverksamheten. Rektorerna kände inte heller till att nämndens ledamöter gjort studiebesök och ätit lunch i matsalarna. Måltidsverksamhetens ledning känner inte heller till att någon nämnds ledamöter gjort studiebesök och ätit lunch i matsalarna.

Bedömning

Genomförs uppföljningar av måltidsverksamheten och vidtar nämnderna vid behov åtgärder?

Vård- och omsorgsnämnden: Delvis

Familjenämnden: Nej

Vi grundar vår bedömning på att vård- och omsorgsnämnden följer upp ekonomi och verksamheter i delårsrapport och årsredovisning för både äldreomsorgens och skolans måltidsverksamhet. Samtidigt ser vi att nämnden fattat beslut om att följa ekonomin m.m, men det är inte spårbart av nämndens protokoll vad det innebär, vilka eventuella åtgärder som vidtagits eller någon återrapportering. Då kostverksamheten skola-förskola visar på ett underskott med -2,2 mnkr för år 2022 konstaterar vi att vård- och omsorgsnämnden inte vidtagit tillräckliga åtgärder för att nå budgeterat resultat. Inför år 2023 har viss utökning av budgeten skett för äldreomsorgen och internpriset till familjenämnden har höjts.

Likaså har nämnden tagit del av brukarundersökning, men inte fattat beslut om några åtgärder trots att resultatet pekade på viss förbättringspotential.

Vi grundar även vår bedömning på att det inte har skett en tillräcklig uppföljning av familjenämnden. Av familjenämndens protokoll är det inte spårbart att nämnden tagit del av någon uppföljning, mer än att det finns risker och en osäkerhet kopplat till matpriser. I Livsmedelsverkets nationella riktlinjer för måltider i skolan framgår att det är viktigt att uppföljningar av skolmåltidsverksamheten återkopplas till ansvarig styrelse/nämnd. Vi bedömer att det är en brist att så inte sker.

Vi konstaterar även att det sker egenkontroller av verksamheten, men att resultatet inte återrapporteras till någon av de granskade nämnderna.

Samlad bedömning

PwC har på uppdrag av de förtroendevalda revisorerna i Sjöbo kommun genomfört en granskning av måltidsverksamheten. Granskningens syfte har varit att bedöma om vård- och omsorgsnämnden samt familjenämnden säkerställer att måltidsverksamheten är ändamålsenlig.

Utifrån genomförd granskning är vår samlade bedömning att vård- och omsorgsnämnden och familjenämnden **inte helt** säkerställer att måltidsverksamheten är ändamålsenlig.

Sammanfattande bedömningar utifrån revisionsfrågor

Revisionsfråga	Bedömning	
1. Finns en ändamålsenlig organisation för måltidsverksamheten?	Delvis	
2. Sker det en systematisk samverkan med personal, elever, vårdnadshavare och brukare?	Delvis	
3. Är måltidsmiljön god med avseende bla på schemaläggning och trygghet?	Vård- och omsorgsnämnden: Delvis Familjenämnden: Nej	
4. Håller måltiderna en önskad kvalitet med avseende på näringsriktighet mm?	Delvis	
5. Är måltiderna miljömässigt hållbara?	Delvis	
6. Genomförs uppföljningar av måltidsverksamheten och vidtar nämnderna vid behov åtgärder?	Vård- och omsorgsnämnden: Delvis Familjenämnden: Nej	

Rekommendationer

Mot bakgrund av vad som framkommit i granskningen lämnas följande rekommendationer:

- Att vård- och omsorgsnämnden bör säkerställa att nämndens reglemente innefattar måltidsverksamheten.
- Att vård- och omsorgsnämnden bör säkerställa en ändamålsenlig organisation för måltidsverksamheten där det t.ex. finns tillräckligt med resurser för att leda och utveckla verksamheten samt för att kunna näringsberäkna menyer.
- Att vård- och omsorgsnämnden och familjenämnden aktualiserar skolmåltidsavtalet och säkerställer att avtalet efterlevs, bland annat gällande dialog vid schemaläggning, uppföljning av näringsriktighet och att enkäter till barn/elever genomförs.
- Att vård- och omsorgsnämnden och familjenämnden säkerställer att matråd eller liknande finns på skolenheter och inom äldreomsorgen för att barn/elever, brukare och närstående ska ges möjlighet till delaktighet och att lämna synpunkter på måltidsverksamheten. Det bör även säkerställas att rutin för uppföljning av inkomna synpunkter är känd bland personalen samt säkerställa att återkoppling kring eventuella vidtagna åtgärder sker.
- Att familjenämnden ser över ändamålsenligheten i matsalarna vid skolenheterna, för att säkerställa att barn/elever har möjlighet att äta sina måltider i matsalen och att barn/elever upplever att måltidsmiljön är trygg och trivsamt. Detta i syfte att efterleva Livsmedelsverkets nationella riktlinjer för måltider i skolan.
- Att vård- och omsorgsnämnden säkerställer att adekvata åtgärder vidtas för att säkerställa att brukare upplever att måltiderna är trivsamma. Detta i syfte att efterleva Livsmedelsverkets nationella riktlinjer för måltider i äldreomsorgen.
- Att familjenämnden och vård- och omsorgsnämnden mer aktivt löpande under året följer måltidsverksamheten inom respektive nämnds ansvarsområden och att det dokumenteras i protokoll för spårbarhet.
- Att familjenämnden säkerställer uppföljning av skolmåltidsverksamheten, förslagsvis inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet. Nämnden rekommenderas att ta del av resultat av framtida enkätundersökningar som rör skolmåltidsverksamheten.

2023-03-20

Carl-Gustaf Folkesson

Anna Hilmarsson

Uppdragsledare

Projektledare

Denna rapport har upprättats av Öhrlings PricewaterhouseCoopers AB (org nr 556029-6740) (PwC) på uppdrag av Sjöbo kommun enligt de villkor och under de förutsättningar som framgår av projektplan från den 2022-10-10. PwC ansvarar inte utan särskilt åtagande, gentemot annan som tar del av och förlitar sig på hela eller delar av denna rapport.